

Smrtna kazen in policijski nadzor ter projekt kazenskega zakona.

(Iz mnenja, oddanega ministrstvu pravde.)

Profesor dr. A. Skumović.

Projekt predvideva kot glavno kazen tudi smrtno kazen in kot sporedno kazen i policijski nadzor.

I. Sem načeloma nasprotnik smrtne kazni.

Razlogov za svoje stališče kajpada ne bom iznesel, — ker ne morejo biti drugi, kakor so oni, ki so bili uveljavljani v prilog odstranitve te kazni od Beccaria dalje do današnjega dne. Dovoljeno bodi le, da se na kratko ozrem samo na en argument, ki baje opravičuje v projektu predvideno smrtno kazen, da je namreč ta kazen še potrebna, češ, zločini najbrutalnejshe vrste (umori, paljevine v svrhu umora i. t. d.), ki se še dogajajo dan za dnem v nekaterih delih naše države, prikazujejo smrtno kazen kot nujno potrebno.

Iz navedene utemeljitve se zdi, da vidijo zagovorniki smrtne kazni *raison d'etre* zanj edino le ali vsaj v prvi vrsti v »splošni strašitvi«.

S tega vidika bilo bi pa po mojem mnenju smrtno kazen spoznati kot *p o t r e b n o* kazen le tedaj, ako bi bilo dokazano, da zavisi od obstoja ali neobstoja norme, s katero je smrtna kazen zapretna, oziroma od nje izvršitve *m a n j š a* ali *v e č j a š t e v i l n o s t* ravnokar v misel vzetih najtežjih zločinov. Žal pa ni dokazano, niti verjetno izkazano, da je kavzalna zveza med uvedbo oziroma odstranitvijo smrtne kazni in med zmanjšanjem oziroma povečanjem zločinskih primerov, vrednih smrtne kazni. V tej smeri ni niti za one države striktnega dokaza, v katerih so z uvedbo oziroma z odstranitvijo smrtne kazni nekako eksperimentirali, torej kjer so smrtno kazen odpravili, po preteku nekoliko časa pa zopet uvedli. Sicer pa je računati z dejstvom, da gre vendar v večini primerov za take

zločine, ki jih vobče zagreši le človek kar najbolj pokvarjene in brutalne čudi ali človek, ki imajo nad njim oblast v večji meri atavistično-antisocialni nagoni. Takega človeka pa zakonite pretnje in vsled njih podana možnost, da se izvrši smrtna kazen, gotovo ne morejo uspešno zadržavati od zločina, ustrežajočega njegovi čudi in po nji pogojenega. Na nje bo baš obratno na strašilen način obečana večita robija, to je dosmrtna izguba svobode — ako se sploh da ustrašiti, silneje vplivala kakor pa obečana izguba one dobrine (življenja), ki jo je bil vaju doslej, to je pred kaznijo (n. pr. kot odmetnik), največjim opasnostim izpostavljati vsak hip svojega ponašanja, okrenjenega proti človeški družbi.

Kar se pa tiče v afektu ali vsaj ne iz omenjenih nagonov izvršenih zločinov najtežje vrste, pri katerih naravno vidik strašitve v odločilni meri vobče ne prihaja v poštev, pa ni moči dvomiti, da je dosmrtna robija veličini krivde docela primerna kazen.

Smrtna obsodba nad smrtno kaznijo — zdi se mi — je izrečena, čim se ne more drugače zagovarjati kakor s sklicevanjem na to, da je potrebna — radi obče strašitve.

Zagovarjati bi bilo moči smrtno kazen, ako naj jo že za vsako ceno pridržimo v sistemu kazni, le glede na take najtežje zločine, pri kojih se prikazuje kot polno zadoščene težko užaljenega pravnega čuta splošnosti »najstrožja« kazen, to je kazen, ki jo smatrajo ljudje zgolj kot povračilo za najtežjo, veliki krivdi edino ustrezno kazen. S tega stališča, nikakor pa ne z vidika, da je smrtna kazen potrebna za splošno strašitev, bi jo bilo morda zapreti:

1. za umor kralja oziroma njegovega naslednika;
2. za umor rodnega očeta ali rodne matere;
3. za paljevino v svrhu umora več ljudi, in
4. za umor, ki je bil izvršen s posebno krutostjo.

Smrtna kazen pa naj se izvrši z ustreljenjem ali električnim tokom. Po projektu predvideni način izvršitve z obešenjem bi bil morda umesten le z vidika splošne strašitve, kajti ni zlepa bolj odurnega, vsaj na videz krutejšega čina kakor je baš zadržnjenje, obešenje. Strašilno bi utegnila — teoretično abstraktno mišljeno — na ta način izvršena smrt-

na kazen vsekakor tedaj učinkovati, ako bi se vršila usmrtitev javno. Toda ni spora, da učinkuje in mora učinkovati javna izvršitev smrtne kazni kvarno na vse one gledalce takega prizora, ki v njih prsih dremajo vprav one strasti in zlohotni nagoni, ki so bili prvotni vzrok za to kazen. Obešenje bi se zato ne smelo izvršiti javno; s tem pa bi bilo zopet odstranjeno, kar bi utegnilo vobče strašilno in v večji meri učinkovati kakor samo pretnja smrtne kazni in vednost, da se tudi izvršuje.

To pa, da je ta način izvršitve smrtne kazni (obešenje) baje najhumanejši (ker da nastopi smrt najprej), ne more biti odločilnega pomena ob nazoru, da je smrtna kazen kot taka še potrebna z vidika obče strašitve. Treba je klicu humanitete, ki je hkratu glede na nepopravljivost (eventualno pomotno prisojene) kazni, tudi klic po opreznosti, vsekakor slediti, toda prej, preden stopi obsojenec pod vešala, torej ne pri izberi načina usmrtitve, marveč tako, da se ne sprejme v kazenski sistem.

II. »Policijski nadzor« bi povsem izločil, ker ni vzdržljiv niti kot sporedna kazen niti kot očevalno sredstvo.

Motivi pravijo sicer, da *»odgovara oznaka policijskega nadzora kao kazna njegovemu bistvu, pošto je i on zlo, koje se može izreči samo protiv krivca, te se ne pojavljuje kao mera bezbednosti ...«*

Toda ta motivacija ne opravičuje, da se označi policijski nadzor kot sporedna kazen. Ako je za označbo kakšne odredbe, izrečene s strani kazenskega sodišča kot »postranska kazen« to odločilno, da se utegne izreči samo zoper obsojence, tedaj razen primera, navedenega v § 54, niso našle vse mere bezbednosti svojega pravega mesta v VI. glavi, ker more sodišče tudi te izreči samo zoper obsojence. Tudi one bi morale biti torej označene kot sporedne kazni, ako naj odloča omenjena motivacija.

Ta motivacija pa tudi ni v polnem skladu z jasno izraženo vsebino (§ 48) tega, kar se označuje kot sporedna kazen policijskega nadzora: prepoved slobodnega odhajanja iz kraja, »v katerem živi obsojenec«, pretres njegovega stanovanja, da mora biti v svojem stanovanju v času, določenem po policiji. Vse to bi utegnilo po svojem smotru (»sprečava naj se povrat

osudjenika«, pravijo motivi na drugem mestu) učinkovati samo kot očuvavno sredstvo, kazen pa bi tvorilo udejstvovanje policijskega nadzora — n. pr. v obliki »pretresa stana« edino le tedaj, ako ga opravlja policija brez vsake konkretne potrebe, brez najmanjšega suma, da kani obsojenec zopet delinkvirati. Z vidika postranske kazni bi se pa moral izvrševati policijski nadzor (po danem primeru v obliki hišne preiskave), ako naj obsojenec občuti, — in občutnost zla je vendar postulat vsake pokaznitve — pretres stana kot kazen, brez vsakega konkretnega povoda, ki bi bil z vidika sprečavanja povrata upravičen, ali drugače rečeno: čim več se udejstvuje policijski nadzor brezsmotreno, da, celo šikanozno, tem bolj bo izpolnjeval pripisano mu funkcijo kot postranska kazen.

Že s tem pa je tudi rečeno, da policijski nadzor vobče, po svoji naravi nima neke, glede vsake pravične kazni nujno zahtevane lastnosti: saj ne more biti sporno, da mora vsaka kazen, ako naj je pravična, po svoji naravi dopuščati ob vsakem času in v vsakem kraju enako izvrševanje zla, označenega kot »kazen«. Strogi zatvor, zatočenje, robija i. t. d. so pravične kazni, ker je glede njih isti način njihovega izvrševanja možen in tudi zajamčen; izvršujejo se namreč pod nadzorstvom posebnih v to poklicanih funkcionarjev povsod, to je v vsakem kaznilniškem zavodu in proti vsakemu obsojencu na isti način, nikdar zoper enega obsojenca mileje, zoper drugega obsojenca pa strožje.

Temu nasproti je enakost izvrševanja postranske kazni, nazvane »policijski nadzor«, a priori nemogoča — izključena. Saj vendar nihče ne bo trdil, da je policijski nadzor, udejstvovan glede obsojenca, ki živi v gorski vaši, ista postranska »kazen«, kakor policijski nadzor, ki ga opravlja eksaktno poslujoče policijsko oblastvo v večjem mestu. To, ali učinkuje policijski nadzor kot strožja ali milejša kazen, bo vedno zaviselo od okolnosti, ki nimajo prav nič opraviti z namenom in smotrom kazni, odločal bo bolj ali manj občutni način izvrševanja »kazni«, ob koncem koncev — policijski stražnik.

Policijski nadzor je torej z vso odločnostjo odkloniti, ker že po svoji naravi nima značaja kazni in zlasti ne značaja pravične, to je enakomerne izvršljive kazni, kot tzv. postransko

kazen. Enako odločno ga je odkloniti tudi kot mero bezbednosti.

Povsod in vsekdar, kjer in kadar se je uvedla ta institucija, se je izkazala na eni strani kot docela topo orodje za osiguranje javnega reda, na drugi strani pa kot vrlo pripravno sredstvo, da vzdržuje obsojenca, ki je več ali manj popravljen zapustil kaznilnico, na poti zločina.

Kako neki more policijski nadzor povratno delinkviranje obsojenca uspešno sprečavati? Docela pokvarjeni, ker po svoji čudi nepopravljivi obsojenec bo našel povsod, tudi na kraju, kjer mora vsled policijskega nadzora živeti, in navzlic temu, da mora prenočevati na mestu, določenem po policiji, in vkljub temu, da mora vsak čas računati z obiskom policije, pobudo in priliko zato, da zadosti svojemu zločinskemu nagonu, ker mu vendar redar ne more biti vedno in povsod za petami! Glede takega obsojenca je in ostane policijski nadzor glede na sigurnost družbe brezkoristna »mera bezbednosti«.

Glede onega obsojenca pa, ki je bil v resnici popravljen, pa je nadzor nepotreben o, da, še več, smotru osiguranja javnega reda vprav nasprotujoče sredstvo, ki edinole preprečuje ali vsaj znatno otežkoča, da bi obsojenec zopet postal koristen član človeške družbe. Ta obsojenec vleče takorekoč vidno in glasno robijske verige za sabo. Če bi te verige svarile pred obsojencem kot za družbo nevarnim zločincem, tedaj bi bilo — abstraktno mišljeno — vse v najlepšem redu; toda te verige pomenjajo še drugo, po zakonu gotovo ne nameravano svarilo pred obsojencem vobče kot človekom in zlasti pred njim kot resnim deloiskalcem. Ni moči namreč nimalo dvomiti, da se bo delodajalec, čim bo radi svojega delavca, pomočnika i. t. d., stoječega pod policijskim nadzorom, ponovno osrečen z obiskom policijskega stražnika, — požuril — ako ni slučajno ljudomile narave kakega James Penna, da odslovi tako neprijetnega sodelavca. Kaj je potem bolj naravno kakor to, da zdrkne tak obsojenec, ki je začel ubirati — morebiti vprav s pomočjo čislanja, izkazanega mu s strani delodajalca — težavno pot navzgor, v zopetni brezdelnosti in v obupnem spoznanju, da ni rešitve zanj, s te poti zopet v prepad zločina. Ako upoštevamo vse to, moramo priti do spoznanja, da je policijski nadzor v istini »zlo«,

toda tako zlo, ki ga zakon povzroča dejanski — človeški družbi. Tej pa ni bilo namenjeno zlo, temveč učinkovita zaščita pred zločinci!

Sicer pa tudi ni moči spraviti v sklad postransko kazen »policijskega nadzora« z načinom izvrševanja kazni na slobodi v predvidenem projektu. Projekt si je vendar usvojil tzv. irski sistem, torej sistem, ki stremi za popravljanjem obsojenca: *»drži se — pravijo motivi — da je irski sistem sa svojim postepenim ublaževanjem osudjenikovog režima prema dobijanom rezultatu u popravljanju osudjenika i sa prinudnim radom, najpodobniji, da se postigne popravka krivaca bez rdjavih posledica po njihovo telesno i duševno zdravlje.«*

Ako se torej računa — in tako je upravičeno računati s takim uspehom izvrševanja kazni po irskem sistemu, kako se more potem prejudicirati v prid človeški družbi zaželenemu, na sebi možnemu uspehu, to je popravljanju obsojencev s tem, da se izreče s sodbo, torej ob času, ko nihče ne more vedeti, bo li ali ne bo obsojenec »popravljen«, postranska kazen policijskega nadzora?!

Združljiv bi bil nadzor — ako naj se že na vsak način pri-
drži oziroma uvede — z irskim sistemom edinole tedaj, ako bi
ga sodišče odrejalo šele po kazni na prostosti, izvršeni brez-
uspešno z ozirom na »popravljanje«; šele tedaj bi moglo sodišče
na podlagi tozadevnega poročila kaznilničnega vodstva z goto-
vostjo spoznati, ali je treba policijskega nadzora ali ne. Na
vsak način pa bi se morala dopustnost policijskega nadzora
izrečno omejiti na večkratne povratnike!

Moj »ceterum censeo« pa je in ostane, da vobče te insti-
tucije ni treba in da se z njo le kazi v svoji celoti v modernem
duhu stvorjeni projekt.

